

Rachmaninov
Vespers

Arvo Pärt
Te Deum

Schütz
Projectkoor

dirigent
Pieter Kramers

m.m.v.
Ingrid Wage, sopraan
Carezza Ensemble

I
K
O
N
E
N

met dank aan

Elise Mathilde

kfHein, fonds

Rachmaninov

Arvo Pärt

IKONEN

zondag 1 februari 2015
zondag 8 februari 2015

Bilthoven, Opstandingskerk
Utrecht, Pieterskerk

uitvoerenden

Schütz Projectkoor

dirigent

Pieter Kramers

Sopraan

Mieke Döbken

Joke Feddema

Leni Hordijk

Aukje van der Maarel

Elze Mulder

Jeanine Ridder

Mirjam van Scheepen

Afra Schipper

Hilary Staples

Alt

Ria Aalders

Hellen van Gessel

Willemijn van der Heijden

Titia Kortbeek

Petra Kramers

Liesbeth Kuipers-Kuitenbrouwer

Emilie Mandersloot

Elly Verbree-Wisse

Rens Vermeulen

Tenor

Joost van Berkel

Floris Blommaert

Henk Gilhuis

Ron van Harn

Philip Lijnzaad

Hans Ouwehand-Groenendijk

Steven Staples-Kampmeijer

Bas

Co Doesburg

Douwe Elderhuis

Gerbrand Komen

Marten Marra

Anton Otten

Fred van der Puijl

Francois Schellevis

Dick Verburg

Solist

Ingrid Wage, *sopraan*

Piano en windharp

Maarten te Boekhorst

Carezza ensemble

Viool 1

Lothar Blom

Elise Quaden

Marcel van Schaijk

Ruth Waumans

Eva Hensens

Viool 2

Willemijn van der Zwaard

Stefan Ebels

Andrea Liebrand

Evelien van Geffen

Altviool

Gwendolyn van Sijl

Janneke Hendriksen

Christel Selhorst

Lia van Schaijk

Cello

Inge Wolsink

Marte Otter

Eelco Mossel

Sanne Lulofs

Contrabas

Marit de Wit

Annemiek Lelyveld

programma

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840 - 1893)

Tjebje Pojem

Tsezar Kjoei (1835 - 1918)

Magnificat

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski

Elegie in G groot, opus 51

Sergei Vasiljevitsj Rachmaninov (1873 - 1943)

Opus 37, Vespers, delen 1, 3, 6, 8, 11

PAUZE

Arvo Pärt (geboren 1935)

Te Deum

Voorwoord

Voor het 14e project van het Schütz Projectkoor combineren we meesterwerken uit de Russisch-orthodoxe kerkmuziek met een monumentaal werk van de Estse componist Arvo Pärt. In muzikaal opzicht zijn deze werken zeer verschillend. De muziek van Tsjaikovski, Kjoei en Rachmaninov valt onder de (late) Romantiek. Het *Te Deum* van Pärt (1985) hanteert een geheel andere, persoonlijke stijl. Toch is er ook een rode draad. De stukken uit de Russische Romantiek zijn duidelijk geïnspireerd door de traditionele orthodoxe kerkgezangen; Arvo Pärt's *Te Deum* maakt veelvuldig gebruik van gregoriaans gezongen melodieën. In alle gevallen wordt dus teruggegrepen op eeuwenoude kerk-muzikale tradities.

De Russische teksten komen uit de liturgie van de Heilige Johannes Chrysostomus (Tsjaikovski), of zijn onderdeel van een Vesper-liturgie (Rachmaninov). Het Russisch-orthodoxe Magnificat, *Vjelitsjit doesja moja Gospoda* (Величит душа Моя Господа, *Mijn ziel prijst de Heer*) is door Kjoei als aparte compositie gezet, terwijl het bij Rachmaninov terugkomt als deel 11 van de Vespers. Het Latijnse *Te Deum* is een lofzang, een hymne die rond het jaar 400 ontstaan is. Overigens dateren de meeste teksten van vóór de scheiding tussen de kerken van Rome en Constantinopel in het jaar 1054, zodat ook die uit de Russisch-orthodoxe liturgie u vast niet onbekend zullen voorkomen.

Muziek in de Russisch-orthodoxe kerkdienst

De Russisch-orthodoxe liturgie is gebaseerd op het geloof in de realiteit van de liturgische symboliek: de geestelijke realiteit krijgt een zichtbare vorm. De gelovige ervaart dit mysterie tijdens de opeenvolging van handelingen, lezingen en gezangen van de liturgie. Het wezen van het mysterie blijft echter verborgen: het altaar gaat schuil achter de wand met ikonen (iconostase). Alleen op bijzondere momenten gaan de deuren van de altaarruimte open en wordt het visioen van de hemelse heerlijkheid zichtbaar. Ook de priester blijft voor het grootste deel van de dienst onzichtbaar. Men komt dan ook niet in de kerk om te kijken maar om in zichzelf te keren. Het gaat om een innerlijke beleving van God, die zich door de mysteriën aan de mensen openbaart.

De muziek, en met name de zang, heeft in de Russisch-orthodoxe eredienst geen begeleidende of versierende functie, maar vormt er een wezenlijk onderdeel van. De dienst is een aaneenschakeling van verbaal-muzikale vormen. Immers, alleen het woord kan exacte en concrete voorstellingen en ideeën weergeven. Instrumentale muziek wordt door iedere luisteraar subjectief beleefd en zou dus tot verschillende interpretaties van het geloof kunnen leiden.

Het emotionele aspect van muziek speelt wel een grote rol in de orthodoxe liturgie, maar de emoties worden niet door de muziek zelf opgeroepen, maar door de melodie die onafscheidelijk verbonden is met de inhoud van het gebed.

Eeuwenlang werd er alleen maar eenstemmig door mannenkoren gezongen, maar in de 16e eeuw ontstonden de eerste gemengde koren en als gevolg daarvan ontwikkelde zich, mede dankzij Italiaanse invloeden, ook de meerstemmigheid. Een wezenlijk kenmerk van deze kerkmuziek is dat verschillende stemmen altijd in harmonieuze akkoorden samenkomen, en dat de lofzangen en smeekbeden in een niet aflatende stroom blijven klinken in een beurtzang van koor, priester en diaken. In de loop der eeuwen is de Russisch-orthodoxe eredienst, mede dankzij Tsjajkovski en Rachmaninov, verrijkt met ontroerend mooie melodieën.

Tsjajkovski: Tjebje Pojem en Elegie voor strijkers

Tsjajkovski (Пётр Ильич Чайковский, 1840 – 1893) heeft een aantal prachtige kerkelijke werken geschreven, waaronder de *Liturgie van de Heilige Johannes Chrysostomus* (Литургия святого Иоанна Златоуста, opus 41). Tsjajkovski, die overigens niet diepgelovig was, componeerde het a capella-werk in 1878 vanuit een persoonlijke interesse in de Russisch-orthodoxe liturgie en muziek. In 1877 schrijft hij:

De kerk heeft nog steeds veel poëtische charme voor me. Ik ga vaak naar de diensten. Ik beschouw de Liturgie van de Heilige Johannes Chrysostomus als een van de grootste kunstwerken. Als je de dienst aandachtig volgt en de betekenis van de ceremonieën echt tot je laat doordringen, dan moet je wel diep geroerd worden door de liturgie van onze eigen Orthodoxe Kerk ... Opgeschrikt te worden uit je overdenkingen doordat het koor plotseling aanzwelt; meegenomen te worden door de poëzie van hun muziek; vervoerd te raken als de woorden "Prijst de naam des Heren" klinken: dat alles is me buitengewoon dierbaar, een van mijn diepste vreugden.

Uit de *Liturgie van Chrysostomus* zingen wij het prachtige *Tjebje Pojem* (Тебе поем, *Wij zingen tot U*), het tiende van de vijftien delen. Het besluit het mystieke hoogtepunt van de dienst, de consecratie van brood en wijn.

Het Carezza ensemble speelt Tsjajkovski's Elegie in G-groot (Элегия, TH 51). Dit werk voor strijkers heette oorspronkelijk *Privet blagodarnosti* (Привет благодарности, *Een Dankbare Groet*), en was in 1884 geschreven als entr'acte voor een toneelstuk opgevoerd ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van de acteur Ivan Samarin.

Het werk ontstond in een tijd dat Tsjaikovski in beslag genomen werd door de productie van zijn grote opera *Jevgeni Onegin*, gedeeltelijk zelfs terwijl hij onderweg was in Europa. Het stuk was volgens de componist zelf haastwerk, en werd pas zes jaar later op aandringen van de uitgever gepubliceerd. Het kreeg toen de huidige titel en werd opgedragen ter nagedachtenis aan de inmiddels overleden Samarin. De eendelige *Elegie voor strijkers* is Tsjaikovski op zijn best: een prachtige, wat weemoedige melodie die bedrieglijk eenvoudig klinkt, maar enorme diepgang krijgt door de begeleidende stemmen.

Kjoei: Magnificat

Tsezar Kjoei (Цезарь Антонович Кюи, veelal gespeld als César Cui; 1835 - 1918) vormde met de componisten Balakirev, Borodin, Moessorgski en Rimski-Korsakov het zogenaamde 'Machtige Hoopje'. Dit gezelschap, zo genoemd door de bevriende muziekcriticus Stasov, streefde naar een authentiek Russisch geluid in de muziek van die tijd. Hoewel ook Kjoei deze idealen aanhing en zelf ook uitdroeg, verraden juist zijn eigen composities veel Europese invloeden. Hijzelf schrijft hierover: *Hoewel ik Russisch ben, ben ik van afkomst half-Frans, half-Litouws en heb ik geen gevoel voor Russische muziek.* Kjoei, zelf katholiek, schreef pas op latere leeftijd kerkmuziek. Zijn Russisch-orthodoxe Magnificat *Vjelitsjit doesja moja Gospoda* (Велічіт душа Моя Господа, *Mijn ziel prijst de Heer*) voor gemengd koor en sopraansoliste is ontstaan in 1914. Afgewisseld door de refreinen van het koor (*Tsjestnjejsjoejoe cheruvim* Честнейшую Кхерувім, *U bent hoger dan de cherubijnen*) zingt de sopraansoliste de vrij gecomponeerde verzen. Ze wordt hierbij door het koor begeleid op de tekst *Tja velitsjajem* (Тя величаем, *Wij prijzen U*). Bij haast elke wisseling verandert de toonsoort op soms gewaagde wijze, hetgeen een rijk geschakeerde compositie oplevert.

Rachmaninov: delen uit de Vespers

Sergej Vasiljevitsj Rachmaninov (Серге́й Васи́льевич Рахма́нинов; 1873 - 1943) werd geboren op het landgoed Semjonovo, in een familie van oude verarmde adel. Hij werd al op 10-jarige leeftijd toegelaten tot het conservatorium en studeerde in 1892 glansrijk af aan het Conservatorium van Moskou als pianist en componist. Al vóór de Russische revolutie in 1917 richtte Rachmaninov zich op het Westen, hij werkte o.a. in Dresden en Italië, en maakte sinds zijn eerste tournee in 1909 door de Verenigde Staten internationaal furore als virtuoos pianist. In het revolutiejaar 1917 vluchtte Rachmaninov naar het Westen. Hij woonde afwisselend in Parijs en New York en reisde de hele wereld over als concertpianist. De laatste jaren van zijn leven woonde Rachmaninov in Beverly Hills, waar hij in 1943 overleed.

Hoewel Rachmaninov dus in zijn eigen tijd vooral bekend was als pianist en componist van berucht moeilijke pianomuziek, was hij als componist zeer veelzijdig: hij schreef symfonieën, opera's, symfonische gedichten, kamermuziek, liederen en koorwerken. Zijn muziek is duidelijk geïnspireerd door de 19e-eeuwse romantici, Rimski-Korsakov, Chopin en Liszt, en vooral door zijn grote voorbeeld Tsjaikovski. Maar, ook al behield hij het 19e-eeuwse muzikale vocabulaire, hij voegde er een nieuwe vitaliteit aan toe. Rachmaninovs kracht ligt niet in een doorwrochte structuur zoals bijvoorbeeld bij zijn tijdgenoot Ravel, maar in de puurheid van de muzikale lijnen en de ontroerende melodieën. Wat Rachmaninovs muziek typeert is ook het gebruik van akkoorden die doen denken aan het luiden van kerkklokken. Dit is o.a. goed te horen in zijn koorsymfonie *De Klokken*. En niet alleen het geluid van de kerkklokken, ook de klank en sfeer van de oeroude kerkgezangen uit zijn jeugd waren Rachmaninov dierbaar.

De *Vsenotsniete Bdenieje* – letterlijk: de Wake gedurende de hele nacht, meestal kortweg *Vespers* genoemd – wordt wel als zijn vocale meesterwerk gezien, door sommigen zelfs als het hoogtepunt in de religieuze Russische koormuziek. Ook Rachmaninov zelf beschouwde de *Vespers* als zijn beste koorwerk, en zijn wens was ook dat het bij zijn begrafenis zou worden gezongen, of in ieder geval het deel *Nunc Dimittis*.

De lange Nachtwake is een speciale dienst die in Russisch-orthodoxe kloosters gehouden wordt voorafgaand aan belangrijke kerkelijke feestdagen, met name Pasen, in de orthodoxe kerk het allerbelangrijkste religieuze feest. Een Nachtwake-dienst duurt van de vesper (rond 6 uur 's avonds) tot de priem (rond 6 uur 's ochtends).

De muziek van Rachmaninovs *Vespers* is grotendeels gebaseerd op 'znamenny'-melodieën, het Russische equivalent van het gregoriaans. Rachmaninov kende deze stijl van zingen goed, niet alleen uit zijn jeugd, maar ook door zijn studie bij Stepan Smolenski, aan wie hij zijn *Vespers* opdroeg. Rachmaninov componeerde de *Vespers* voor de vooravond van Pasen in 1915. De muziek werd voor het eerst uitgevoerd door het Moskouse Synodale Koor, dat een concert gaf ten bate van oorlogsslachtoffers in 1915.

De 15 delen van de Vespers zijn een combinatie van traditionele kerkgezangen en nieuw gecomponeerde muziek. Tien delen zijn bewerkingen van originele kerkgezangen, vijf delen componeerde Rachmaninov zelf, maar het verschil tussen de authentieke kerkgezangen en de ‘namaak’ van Rachmaninov - een term die hij zelf gebruikte - is voor een leek niet te horen. Vier van deze vijf delen van eigen makelij zingen wij, alleen deel 8, *Chwalietje iemja Gospodnje*, is een bewerking. Rachmaninov hield veel van de typisch Russische diepe basstemmen, de basso profundo. In deel 5, het *Nunc Dimittis*, moeten de bassen helemaal tot aan de lage Bes afdalen, en ook in het *Magnificat* komt deze superlage noot een paar keer voor.

Priiditje, poklonimsa! - Tot viermaal toe worden de gelovigen tot aanbidding opgeroepen: ieder vers begint met een stevige koorinzet die staat als een huis – en neemt dan geleidelijk af in volume tot een eerbiedige fluistering.

Blazjen Moezj – Alt en tenoren zingen de psalmregels, bij de Hallelujah’s valt het hele koor in. Dit gezang besluit met de doxologie – *Ere zij aan God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, nu en in de eeuwen der eeuwen, amen* – *Slava Otsoe, i Synoe, i Svjatomoedoechoe, i nyne i priesno i vo veki vekov, amin* – zinnen die vaker terugkomen in het hele koorwerk.

Bogoroditse djevo, radoejsja – Dit is het meest verstilde deel van de misdelen uit de vesperdienst. Maar: let op de hartstochtelijke climax op de tekst *radoejsja, jako spasa rodila jesi doesj nasjiejch* – *verheug u, want u hebt de Redder van onze zielen gebaard*.

Chwalietje iemja Gospodnje - Een lofzang die in de eredienst voorafgaat aan de psalmlezing van Paasochtend. De bassen en alt en zingen de oude ‘znamenny’ melodie, tenoren en sopranen begeleiden.

Velitsjit doesja moja Gospoda – Verrassend genoeg laat Rachmaninov de bassen de melodie zingen, de andere stemmen zijn begeleitend. Het refrein heeft steeds dezelfde melodie, maar Rachmaninov varieert daar in de harmonie.

Pärt: Te Deum

Arvo Pärt (geboren in Estland in 1935) is een componist van hedendaagse religieuze muziek. Zijn muziek wordt samen met die van onder andere de Engelsman John Tavener en de Pool Henryk Górecki gerekend tot het zogenaamde Holy Minimalism. *Heilig* omdat deze componisten persoonlijk sterk religieus geïnspireerd zijn; *minimalisme* omdat de muziek overeenkomsten vertoont met Minimal Music, een muziekstroming die in de tweede helft van de 20e eeuw tot ontwikkeling kwam door onder andere Philip Glass en Steve Reich. Minimal music kenmerkt zich door eenvoudige ritmes en harmonieën. Melodieën, als ze er al zijn, zijn vaak eenvoudig en/of repetitief. Het geheel krijgt hierdoor veelal een sterk meditatief karakter, en dat is zeker ook het geval bij Pärt.

In het begin van zijn loopbaan componeerde Pärt op een heel andere manier. Tijdens en na zijn studie aan het conservatorium van Tallinn bediende hij zich aanvankelijk van de neoklassieke stijlen van Sjostakovitsj, Prokofjev en Bartók, later legde hij zich toe op het atonale idioom van Schönberg. De Sovjetautoriteiten keurden dit af, bovendien raakte Pärt in een creatieve impasse. Er brak een periode van reflectie aan, waarin hij een diepgaande studie van de gregoriaanse zang en de vroege polyfonie maakte. In deze tijd bekeerde hij zich ook van het Lutherse tot het Russisch-orthodoxe geloof.

Halverwege de jaren zeventig vond Pärt een uitweg uit de impasse, met een geheel andere manier van componeren, de zogenaamde tintinnabuli-stijl. Deze wordt gekenmerkt door twee soorten stemmen: de melodie klinkt in de M-stem en bestaat uit tonen die steeds naast elkaar in de toonladder liggen. De T-stem (T van triade, drieklank, of van tintinnabuli) omspeelt de M-stem, maar gebruikt slechts de tonen van de drieklank (het eenvoudigste akkoord). Deze worden als arpeggio gespeeld - dat wil zeggen dat de tonen na elkaar klinken, niet gelijktijdig. Deze minimalistische en zeer kenmerkende stijl is nadien uitgebreid, maar blijft herkenbaar in Pärt's latere werk. De stijl is genoemd naar het Latijnse woord voor bel of klokje, *tintinnabulum*, en slaat op de tonen van de T-stem. Op de vraag wat hij probeert te ontdekken, te vinden of te bereiken met tintinnabuli, antwoordt hij in een interview in 1978: *eeuwigheid en puurheid*.

Het *Te Deum* (de eerste twee woorden van *Te Deum Laudamus*, Latijn voor *Wij loven U, O God*) is een lofzang die ontstaan is rond 400 na Chr. Het wordt vaak gebruikt bij plechtige dankdiensten en jubilea. Pärt's *Te Deum*, geschreven in opdracht van de Westdeutsche Rundfunk, beleefde zijn première in 1985 in Keulen.

Het is opgedragen aan Alfred Schlee, de directeur van muziekuitgeverij Universal Edition, die Pärt bij en na zijn emigratie uit de Sovjet-Unie (1980) veel heeft geholpen.

Het werk is geschreven voor drie koren (een vrouwenkoor, een mannenkoor en een gemengd koor), geprepareerde piano, strijkorkest en windharp. De toonsoort wisselt tussen D-groot en D-klein, de tempi veranderen dikwijls en ook de textuur wisselt. Vaak wordt het tekstgedeelte eerst éénstemmig opgezet, vervolgens meerstemmig homofoon herhaald, en gevolgd door een polyfoon tussenspel van het strijkorkest. Om praktische redenen wordt in onze uitvoering de voorgeschreven verdeling in de drie koren niet consequent gevolgd.

De (geprepareerde) piano heeft een kleurende rol; de geprepareerde snaren zijn de tonen van het D-groot akkoord uit de tintinnabuli-stem. Ze zijn 'bewerkt' zodat ze meer als een klok klinken.

Pärt licht het gebruik van de windharp als volgt toe: *De windharp is ontworpen en gebouwd door een Noorse instrumentbouwer, gebaseerd op de principes van de klassiek Griekse Aeolusharp. Haar snaren worden in beweging gebracht door de adem van de wind ... het lijkt of de harp wacht op de streling van de wind. Er is een prachtige opname gemaakt die ik in het Te Deum heb gebruikt. Het heeft hierin een functie die te vergelijken is met die van de ison (pedaaltoon) in de Byzantijnse kerkmuziek. Het idee voor het gebruik van een windharp is misschien ontstaan tijdens de CD-opnamen van het werk Passio: hierbij gierde de wind zo hard rond de kerk dat men overwoog te stoppen met opnemen. Maar omdat de wind in precies in de juiste toonsoort floot, en zo een waardevolle bijdrage aan de opname leverde, ging men door.*

Het *Te Deum* wordt tot Pärt's belangrijkste grotere werken gerekend, die overigens alle koorwerken zijn. Pärt zegt hierover: *vocale muziek is de belangrijkste bron van muziek ... [de stem is] het eerste en meest volmaakte instrument. En over het Te Deum: de tekst bevat onveranderlijke waarheden, die hem doen denken aan de verstilling die uitgaat van het uitzicht op een gebergte. Aan de oorspronkelijke tekst is een Amen en een Sanctus-slot toegevoegd. Dit ij wegstervende einde, in de toonsoort D-groot, symboliseert misschien een eenwording met het goddelijke. Over de stemming die Pärt wil overbrengen met het Te Deum schrijft hij: ... [iets wat] oneindig in tijd zou kunnen zijn, door heel secuur stukjes, steeds één tijdsdeeltje, te verwijderen uit de stroom van oneindigheid. Ik moest deze muziek voorzichtig uit de stilte en de leegte trekken.*

Vertaling gezongen teksten

Tjebje Pojem - Pjotr Iljitsj Tsjaikovski

Tjebje poem, Tjebje blagoslovim,
Tjebje blagodarim,
Gospodi, i molim Tisja, Bozje nasj.

Wij prijzen U, wij zegenen U,
wij danken U,
Heer, en wij bidden U, onze God.

Vjelitsjit doesja Moja Gospoda - Tsezar Kjoei

1. Vjelitsjit doesja Moja Gospoda,
i vozradovasja doech Moj o Bozje
Spasje mojem.

1. Mijn ziel verheft de Heer,
en mijn geest verheugt zich in God,
mijn Redder.

Prepev

*Tsjestnjejsjoejoe cheroevim
i slavnjejsjoejoe bjez sravnjenija
serafim, bjez istljenija Boga Slova
rozjdsjoejoe, soesjoejoe Bogoroditsoe,
Tja vjelitsjajem.*

Refrein

*U, eerbiedwaardiger dan de cheru-
bijnen, en onvergelijklijk glorierijker
dan de serafijnen, u die ongerept God,
het Woord, hebt gebaard, in waarheid
Gods Moeder: u verheffen wij.*

2. Jako prizrje na smirjenije raby Svo-
jeja, sje bo otnynje oeblazjat Mja vsi
rodi.

2. Want Hij zag neer op zijn nederige
dienstmaagd, van nu af aan spreken
alle geslachten mij zalig.

3. Jako sotvori Mnje vjelitsjije Silny,
I svjato imja Jego, I milost Jego v rody
rodov, bojasjimsa Jego.

3. Want grote dingen heeft Hij mij
gedaan, en heilig is Zijn naam, en Zijn
barmhartigheid is van nageslacht tot
nageslacht, voor hen die Hem vrezen.

4. Sotvori derzjavoe mysjtsejoe Svoje-
joe rastotsji gordyja myslijoe sjerdtsa
iech.

4. Hij doet zich gelden met krachtige
arm, vermetelen drijft hij uiteen.

5. Nizlozjy silnya so prjestol,
I voznjesje smirjennya.
Altsjoesjisa ispolni blag,
I bogatjasjisa otopoestsiji.

5. Hij stootte machtigen van hun zetel,
nederigen heeft Hij verheven.
Hongerigen heeft Hij met gaven vervuld,
en rijken heeft Hij leeg weggezonden.

6. Vosprijat Izrailja, otroka Svojego,
pomjanoeti milosti,
jako zje glagola ko otsem nasjym,
Avramoe I semjeni jego dazje do vjeka.

6. Hij is Israel te hulp gekomen,
zijn barmhartigheid gedenkend,
zoals Hij beloofd heeft aan onze vaders,
Abraham en zijn zaad in eeuwigheid.

Vijf delen uit de Vespers - Sergej Vasiljevitsj Rachmaninov

Priiditje, poklonimsa

Amin.

Priiditje, poklonimsa Tsarjevi
nasjemoe Bogoe.

Priiditje, poklonimsa i pripadjem
Christoe Tsarjevi nasjemoe Bogoe.

Priiditje, poklonimsa i pripadjem
samomoe Christoe Tsarjevi i Bogoe
nasjemoe.

Priiditje, poklonimsa i pripadjem
Jemoe.

Blazjen moezj

Blazjen moezj, izje nje idje na sovjet
njetsjestivych.

Alliloeja, alliloeja, alliloeja.

Jako vjest Gospod poet pravjednych,
i poet njetsjestivych pogibnjet.

Alliloeja...

Rabotajtje Gospodjevi so strachom,
I radoejtjesa Jemoe s trjepjetom.

Alliloeja...

Blazjeni vsi nadjejoesa nan.

Alliloeja...

Voskrjesni, Gospodi, spasi mja,

Bozje moj.

Alliloeja...

Gospodnje jest spasenije, i na ljoedech
Tvoich blagoslovjenije Tvoje.

Alliloeja...

Slava Otsoe, i Synoe,

i Svjatomoedoechoe

i nynje i prisno i vo vjeki vjekov.

Amin.

Alliloeja, alliloeja, alliloeja,
slava Tjebje, Bozje.

Amen.

Komt laat ons God, onze Koning,
aanbidden.

Komt laat ons aanbidden en neervallen
voor Christus, onze Koning
en onze God.

Komt laat ons aanbidden en neervallen
voor de ware Christus, onze Koning
en onze God.

Komt laat ons aanbidden en neervallen
voor Hem.

Zalig is de man die niet de raad der
goddelozen volgt.

Alleluia, alleluia, alleluia.

Want de Heer kent de weg der
rechtschapenen, maar de weg der
goddelozen loopt dood.

Alleluia...

Dient de Heer met vrees
en verheugt u in Hem met eerbied.

Alleluia...

Gezegend allen die bij Hem hun
toevlucht zoeken.

Alleluia...

Verhef U, o Heer!

Red mij, o mijn God!

Alleluia...

De verlossing komt van de Heer; en
Uw zegen komt over Uw volk.

Alleluia...

Eer zij de Vader, de Zoon

en de Heilige Geest,

nu en in de eeuwen der eeuwigheid,
Amen.

Alleluia, alleluia, alleluia,
ere zij U, o God!

Bogoroditse Djevo

Bogoroditse Djevo, radoejsja,
Blagodatnaja Marije,
Gospod s Tobojoe.
Blagoslovnaja Ty v zjenach,
I blagoslovnaja Plod
tsjirjeva Tvojego,
jako Spasa rodila jesi doesj nasjych.

Moeder Gods en Maagd, verheug u,
Maria, vol van genade,
God zij met u.
Gezegend zijt gij onder de vrouwen,
en gezegend is de vrucht
van uw schoot.
Want gij hebt de Redder van onze
zielen gebaard.

Chvalitje imja Gospodnje

Chvalitje imja Gospodnje. Alliloeja.
Chvalitje, rabi Gospoda.
Alliloeja, alliloeja.
Blagoslovnaja Gospod ot Siona,
zjyvy vo Ijeroesalimje. Alliloeja.
Ispovjedajtjesa Gospodjevi, jako blag.
Alliloeja, alliloeja.
Jako v vjek milost Jego.
Alliloeja.
Ispovjedajtjesa Bogoe njebjesnomoe.
Alliloeja,
Jako v vjek milost Jego.
Alliloeja.

Looft de naam des Heren. Alleluia.
Looft de Heer, gij knechten des Heren,
Alleluia, alleluia.
Gezegend zij de Heer op Sion,
Hij die woont in Jeruzalem. Alleluia.
Dankt de Heer, want Hij is goed.
Alleluia, alleluia.
Want Zijn genade is voor eeuwig.
Alleluia.
Dankt God in de Hemel.
Alleluia.
Want Zijn genade is voor eeuwig.
Alleluia.

Vjelitsjit doesja Moja Gospoda - Mijn ziel verheft de Heer (Magnificat)

Zie voor de tekst **Vjelitsjit doesja Moja Gospoda** van Kjoei.
Net als bij Kjoei wordt ieder couplet gevolgd door het refrein
Tsjestnjejsjoeje cheroevim...
Daarbij heeft Rachmaninov de tekst van het 2e en 3e couplet
'in elkaar geschoven', en het 4e couplet overgeslagen.

Te Deum – Arvo Pärt

Te Deum laudamus;
te Dominum confitemur.
Te æternum Patrem
omnis terra veneratur.
Tibi omnes angeli, tibi cæli,
et universæ Potestates,
Tibi Cherubim et Seraphim
incessabili voce proclamant:
Sanctus, Sanctus, Sanctus,
Dominus Deus Sabaoth.

Pleni sunt cæli et terra
majestatis gloriæ tuæ.
Te gloriosus Apostolorum chorus,
Te Prophetarum laudabilis numerus,
Te Martyrum candidatus laudat
exercitus.
Te per orbem terrarum
sancta confitetur Ecclesia:

Patrem immensæ majestatis;
Venerandum tuum, verum,
et unicum Filium;
Sanctum quoque Paraclitum Spiritum.
Tu Rex gloriæ, Christe,
Tu Patris sempiternus es Filius.

Tu ad liberandum suscepturus
hominem,
non horruisti
Virginis uterum.

Tu devicto mortis aculeo,
aperuisti credentibus
regna cælorum.

Tu ad dexteram Dei sedes,
in gloria Patris.

Wij prijzen U, o God.
U, Heer, loven wij.
U, eeuwige Vader,
eert heel de aarde.
Tot U roepen alle engelen, tot U de
hemelen, en alle machten der aarde,
Tot U roepen Cherubijnen en Serafijnen
die zonder ophouden zingen:
Heilig, heilig, heilig
de Heer, de God der hemelse machten.

Vol zijn hemel en aarde
van uw heerlijkheid.
U looft het roemvol koor der apostelen,
U het lofwaardig getal der profeten,
U looft de witte stoet der martelaren.

Over heel de aarde
prijst u de Kerk:

U, Vader, onmetelijk in majesteit;
U, enige Zoon, waarachtig en hoog
verheven;
U, Heilige Geest, de vertrooster.
Gij, Christus, Koning der glorie,
Gij zijt de enige Zoon van de Vader.

Gij, die om de mens verlossing te
brengen,
geen vrees hebt gehad voor de
schoot van de Maagd.

Gij die de prikkel van de dood hebt
overwonnen en voor de gelovigen
het hemels rijk hebt geopend.

Gij zit aan Gods rechterhand,
in de glorie van de Vader.

Judex crederis,
esse venturus.
Te ergo quæsumus,
tuis famulis subveni,
quos pretioso sanguine
redemisti;
Aeterna fac cum Sanctis tuis
in gloria numerari.

Salvum fac populum tuum Domine,
et benedic hereditati tuæ.
Et rege eos, et extolle illos,
usque in æternum.
Per singulos dies, benedicimus te,
et laudamus nomen tuum in sæculum
et in sæculum sæculi.
Dignare Domine die isto sine peccato
nos custodire.
Miserere nostri Domine, miserere
nostri.
Fiat misericordia tua Domine
super nos,
quem admodum speravimus in te.
In te Domine speravi;
non confundar in æternum.
Sanctus, sanctus, sanctus.

Gij zult als rechter komen,
zoals wij geloven.
U dan smeken wij:
kom uw dienaars te hulp,
die Gij door uw Kostbaar Bloed hebt
gered;
Dat wij met uw heiligen
in de heerlijkheid mogen zijn.

Red, Heer, uw volk en zegen uw
erfdeel,
En hoed hen, en draag hen
voor immer.
U willen wij prijzen iedere dag,
uw naam verheerlijken in de
eeuwen der eeuwen.
Wees genadig, Heer, spaar ons deze
dag voor de zonde.
Ontferm U over ons, Heer, ontferm U
over ons.
Laat uw barmhartigheid neerdalen
over ons,
zoals ons vertrouwen uitgaat naar U.
Op U, Heer, is onze hoop gevestigd;
beschaam ons niet in eeuwigheid.
Heilig, heilig, heilig.

Therapie, een geschenk voor jezelf

Iedereen heeft zo zijn eigen levensmelodie: majeure, mineur, veel of weinig dissonanten. Maar de muziek van het dagelijks leven kan ook vals klinken en flink schuren, bijvoorbeeld door problemen op je werk, met je familie, in je relatie of met je gezondheid. Je voelt je onzeker, lusteloos, prikkelbaar, gespannen, angstig, verdrietig of eenzaam.

Herken je deze onaangename muziek, dan is gesprekstherapie wellicht voor jou de juiste begeleiding om de dissonanten in je leven op te laten lossen in een harmonisch akkoord. Je hoeft er niet alleen voor te staan.

Bel of mail me om geheel vrijblijvend te kijken of mijn aanpak iets voor je is. De eerste afspraak is gratis.

Irene Faber, psychosociaal hulpverlener en coach te Maartensdijk

www.irenefaber.nl

06 4559 9732

irene.faber@casema.nl

Praktijk voor muziektherapie

Wanneer je contact wilt maken met anderen, je wat zekerder wilt voelen, je verdriet wilt verwerken zonder woorden, je beter wilt concentreren of gewoon samen plezier wilt maken, kom dan langs in de muzikale 'speeltuin' van mijn praktijk Samenspel. Dit is mogelijk in kleine groepen of individueel.

Voor meer informatie: Willemijn van derHeijden, 0643467113, w.vd.heijden@kpnmail.nl, www.samenspelmuziek.nl

Het Schütz Projectkoor te Bilthoven is in 2000 opgericht op initiatief van enkele toenmalige medewerkers van het RIVM. De vaste kern van het koor bestaat uit ongeveer 20 personen. Doorgaans wordt per project een auditie gehouden om het koor te completeren tot 25 à 35 personen. Er wordt ongeveer 3 maanden aan een programma gewerkt. Elk project sluit af met een concert in Utrecht en één of twee in de regio. Het koor startte zijn eerste project vanuit de wens om de *Musikalische Exequien* van Heinrich Schütz uit te voeren, waaraan het koor zijn naam ontleent. Ieder jaar wordt een thema gekozen. Zo was het thema in 2006 het *Requiem* van Benedetto Marcello - in Nederland niet eerder ten gehore gebracht - en in 2007 oude en moderne Franse muziek waarmee ook een concertreis naar Letland werd gemaakt. Samen met het Zeister Kamerkoor werd in 2008 de dubbelkorige mis van Marc-Antoine Charpentier uitgevoerd. Vier jaar geleden bestond het Schütz Projectkoor 10 jaar. Bij deze feestelijke gelegenheid werd een Mozart programma samengesteld, en voerde het koor samen met het UMA Kamerorkest onder andere de *Grote Mis in c klein* uit. Daarna volgden programma's met Monteverdi, Duitse motetten (met het gelijknamige motet van J.S. Bach als middelpunt) en *Lord, have mercy* met liederen van Purcell en Howells, maar ook met delen uit een luchtige opera van Purcell: *Dioclesian*. Ons volgende programma wordt weer een lustrum: dat wordt ons vijftiende project!

Het Schütz Projectkoor in 2014 in de Pieterskerk in Utrecht

De dirigent **Pieter Kramers** was één van de drie initiatiefnemers van het eerste project in 2000 en leidt het Schütz Projectkoor Bilthoven nu voor de veertiende keer.

Vanaf 1987 heeft hij verschillende opleidingen en cursussen koordirectie gevolgd bij de SNK in Utrecht, later Unisono. Ook nam hij twee keer deel aan de Kurt Thomas Cursus voor koordirigenten. Naast zijn toenmalige dagelijkse werk bij het RIVM te Bilthoven is hij van 1980 tot 1998 dirigent geweest van het kamerkoor Thaletas, en van 1996 tot 2005 van het Doorns Kamerkoor. Van 1998 tot 2008 was hij dirigent van het RIVM-koor, nu PV-chantez, dat hoofdzakelijk lichte muziek zingt.

Van 2000 tot 2013 leidde hij, samen met zijn zus Pauline van Hulst, weekeind-cursussen voor koor en instrumentalisten, in het kader van de Vereniging voor Huismuziek. Sinds 2009 dirigeert hij de Clarionetten Capel, een ensemble van 12 solo-klarinetten.

Ingrid Wage

Al tijdens haar studie Klassieke Talen ontdekte Ingrid Wage het zingen (USKO, Studentencantoorij, Utrechts Barok Consort, Huelgas Ensemble). Na enkele jaren in het onderwijs koos ze definitief voor de muziek en haalde ze het Staatsexamen Solozang. Anno 2015 heeft ze een bloeiende praktijk als zangdocente. Daarnaast zingt ze als soliste in werken van onder anderen Bach, Grieg, Britten en Mendelssohn. Ze zingt ook regelmatig in de Vesperdiensten van de Domkerk in Utrecht. Bovendien zingt Ingrid graag volks- en wereldmuziek: Scandinavisch, Frans en Jiddisch repertoire, alsmede liederen van Theodorakis, onlangs nog uitgevoerd in Utrecht. Voor het komend jaar staat o.a. Monteverdi op het programma. Meer informatie vindt u op www.ingridwage.nl.

Carezza Ensemble

Het Carezza-ensemble is een enthousiast en veelzijdig ensemble dat sinds 2007 bestaat. De leden zijn gedreven musici die elkaar kennen uit het Utrechts Studenten Koor en Orkest, maar ze spelen ook regelmatig samen in de Utrechtse Bachcantatediensten en het Crea Orkest Amsterdam. De verschillende spelers vervullen in deze orkesten de belangrijke (solo)posities.

In de afgelopen jaren heeft men vele gelegenheden opgeluisterd, variërend van diners en bruiloften tot concerten in samenwerking met koren of bands.

A-kwadraad

voor creaties in kleur en stijl

A-kwadraad maakt graag een passende outfit voor u.

U kunt er ook terecht voor:

- stijl- en/of kleuradvies
- cursus elementaire naaitechnieken
- workshops

Kijk voor meer informatie op www.a-kwadraad.nl

5-sterren vakantiehuis "Skutehon" op Ameland

- Ruim en zeer comfortabel zespersoons vakantiehuis
- Schitterende ligging aan rand van duingebied
- Dichtbij Noordzeestrand, dorp (Hollum) en Waddenzee

www.skutehon.nl

0346-213528 / 06-45599732

info@skutehon.nl

Zie ook beoordelingen op
www.zoover.nl

**Zin om een volgend
project mee
te zingen
in het
koor?**

**Meld je aan
via de website!**

schutzprojectkoor.nl

samenstelling tekst
Philip Lijnzaad Elze Mulder
Pieter Kramers

**schilderij omslag
ontwerp & vormgeving**
Hellen van Gessel

www.schutzprojectkoor.nl